

Elveszett sorok és A-poteózis

Kemény Zoltán grafikus, tipográfus művészetéről

Van-e a határ a racionális tervezés, a jó ízléssé edzett, kifinomult arányérzék és az ösztönösen is alkotó temperamentum szabad fantáziája között? Akit érdekel a probléma, tekintse meg egy kivételes mester, Kemény Zoltán tervezőgrafikus, tipográfus autonóm munkáit. A 75 éves alkotó¹ utóbbi, mintegy másfél évtizedének szabad kompozícióit több sorozatba rendezte, amelyek együtt vagy részenként több kiállításon szerepeltek: festett és digitalizált *tipokrifák* (játékos betűképek, figyelem, szólelemény!), *képiratok* (szövegkép, folt-, vonal- és színdinamikai kompozíciók), *versképek* (kedvelt verseinek képpé alakított részletei, szöveghalmazai), *vonalak* (alkotási folyamatok variációi), *mozaik* (betűrészletek tablói), *füvészkert* (nagyított részletek az alkotó természetből), *művészkönyha* (egyedi, képbe fogalmazott vendéglői művészfogások), *parafrázisok* (kompozíciók szeretett, tisztelt művészelődök motívumaira), *valami más* (az eszközök adta fantáziatermékek). Opusait hol hagyományos fogásokkal, pl. festett applikációkkal építi (a *mobil-E-variációk* elemeit tologatni is lehet), hol fotómontázsos és komputergrafikai megoldásokkal, hiszen a karaktere példázza, hogy a képzelet a legújabb eljárásokkal is otthonra lel a művészet szférájában.

Akit nem érintett meg az olvasás öröme, nem vésődött agytekervényeibe a betűk, a szövegek dinamikája, az írásjegyek kódjai, végletekig elvont rejtvénynek nézhetne valamely Kemény-képletet, nem is élvezhetné az *Egyszerűen Slab*¹ ipari hangulatú derékszögeit, a *Tendencia* betűtalpritmusát vagy az *A-poteózis* pillanatképét. Az *Elveszett sorok*hoz pedig végképp sehol egy dekóder, ha nem érdekli az írástörténet. Egy-egy fölvetésnek (írásműnek, feladatnak) hányféle optimális vagy értelmesen megengedhető képi variációja van, azonos felületen is? A kérdés már Kner Imre és kortársai fantáziáját is megmozgatta, de azóta a tervezőgrafika és a tipográfia új formai határokat feszeget, két irányban is messzebb hatolva a design és az autonóm törekvések felé. Ez a tendencia csak a második-harmadik hullámban ötlük fel az emberben a nyomtatványesztétikát is előadó Kemény Zoltán művei láttán, mert nincs szükség különösebb elméleti beto-
nozásra szándékainak felismerésére (pl. *Minima mozaik* sorozat és kézikönyv),

NAGY ANDRÁS (1953) grafikus, könyvtervező, a *Hitel* képszerkesztője.

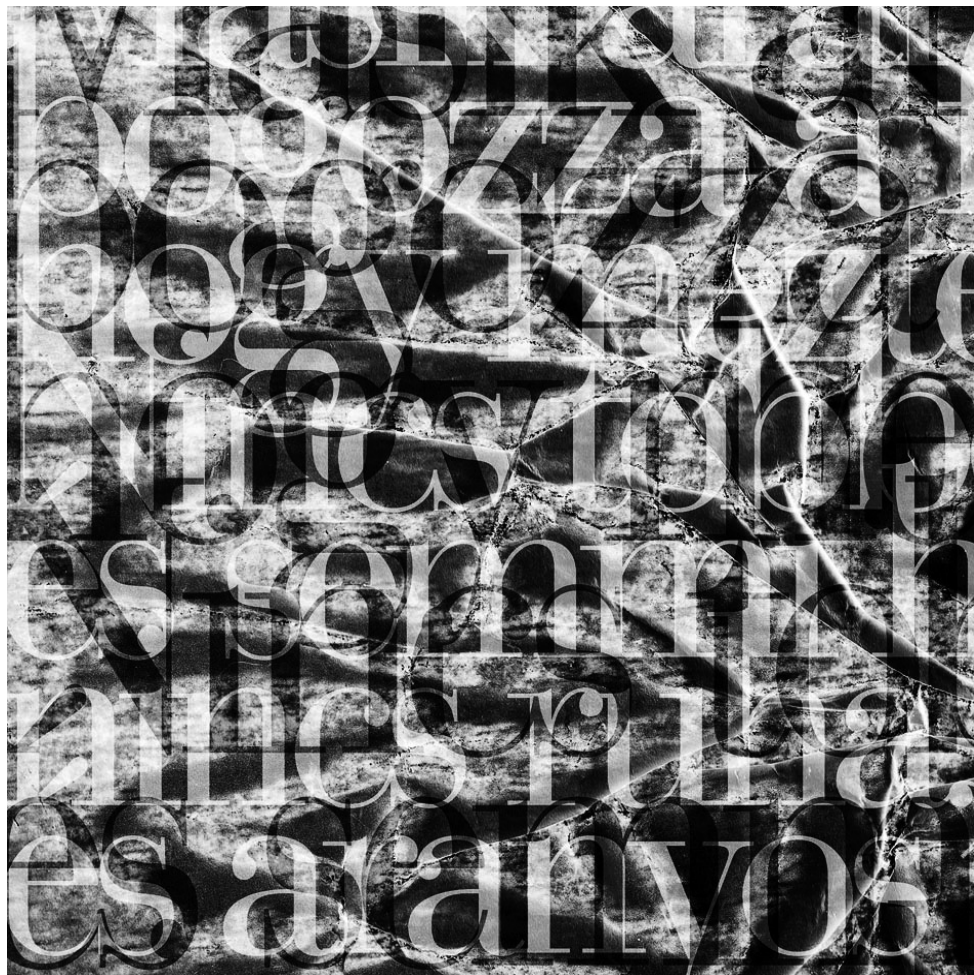
- különösen, hogy említett sorozataiban most ő hívja vizuális kalandozásra közönségét barátaival, a betűkkel. Bizony, szükséges némi fogékonyság a betűk világa iránt, a jellegzetességeik vonzataira gondolok, és arra a beleérzésre, ami a betűk és szavak rejtett tartalmából következik. Nézzük meg alaposan a *Madarak* emjének légies íveit, ahonnan már csak egy sugallat lenne a mór építészet valamelyik álomképe, mint ahogy telitalálat a *Hidak* hídfőállításának antik hangulata. (Felejtjük is el az elhasznált 'alkalmazott' grafikus terminus technicust, ami sokakat fokozott le 'alkalmazkodó' grafikussá, aki legfeljebb tip-top, nett, flott, de semmi több.) Keménynél szellemes, letisztult képi közlésekkel van dolgunk, tőle könnyen elfogadható és vele bizonyítható, hogy a minőségben ott a meggyőzőerő. Sorozatait éppen azért kedvelem, mert a mesteri-művészi igényességhez nem társít kényszerűen árut, viszont az eszmeértéket, az esztétikai és utalásos játékot, a hangulati változatosságot igen bőven méri (*Kapcsolat; Szavak*). Forma- és eljárásválasztásaival kitűnő médiuma egy-egy jól megragadott költői, alkotói attitűdnek, helyzetnek, felismerésnek: *Akárhogy/Gnóma; Hajnali részegség; magam magam; Nocturnum; Stanzák; Túlsó part*. Megoldásaiban ott a kivételes és sokéves tapasztalat akképpen is, hogy az eredeti elképzelést láthatóan frissen tartja a kivitelezés során. Igazából nem is magányos a problémáiba mélyedő tervező, mint híresztelik, éppen hogy mediátori mivolta teszi közösségivé, ám háttérzártnak kell a jó műhelyszellem is.

Színész barátom kérdezi Kemény honlapját nézve (de magából kiindulva), amikor mesélem, hogy éppen kivel foglalkozom: mi az oka a könnyed modorváltásnak, miért ez a sok arc és eljárás? Nem vált modort, és a témaszemlélete sem változik - tudatom a publikummal -, benyomásuk abból fakadhat, hogy a tervezőgrafikus pályafutása során ezernyi próbát áll ki, ha jó a szakmában, és old meg stílus, hangulat tekintetében, felelve megannyi tartalom kihívására. A látvány érvényessége nem attól függ, hogy kimért vagy lágy, ropogós vagy lengeteg, gépies vagy organikus, a magas igényszintre fejlesztett egyedi fantázia a lényeg. Kemény nem elégszik meg a manapság túlzottan divatos ízléses felületkiképzés izgalmaival, a technikai véletlenek sikereivel (*Háromkirályok; Oszlopok*). Tőle irányított, tervezett véletleneket láthatunk, mint a *Nézz vissza néha* című, kellemes női profilkép enyészetbe roskadt lenyomatánál ez kifejeződik. Szerkesztéseinél pedig, éppen azért, mert formatömegesítéseinek, -sűrítéseinek arányai kidolgozottak, s még a negatív alakzatok ritmusa is élvezetes, hiszen a hiány is fontos térképző tényező, a felületek, ívek egymásba hatolásai, metszéspontjai külön-külön is örömet okoznak (nekem legalábbis). Egy-egy komplett látvány, részleteiben is komplett, különösen a betűs kompozícióinál (*Bodonioltár*,³ *Tendencia; Töredék*). Kísérleteinek - amelyek egy részét szabadon meghagyja játéknak (*Esik; Lépcsők; Papírrelief; Vajkép; Villon*) - mégis komoly vizuális és szellemi következményei vannak, ha továbbhaladunk a modern kalligráfia és a konceptuális alkotás felé (*Lendület; Műfordítás; Trikolór; Elveszett vonalak*). (Milyen kevesen tudnak igazán játszani, s milyen sokan leragadnak a sekélyes poénkodásnál, csak utólag adva mélyértelmű címmagyarázatot, esetleg éppen a túl-

szövegezett íráskényszernek nem találunk formát.) Kemény Zoltán műfogásainál kiegyensúlyozott az intellektuális és az érzelmi tartomány, érvényesnek látom ezt szinte betűmentes fotógrafikáinál, digitális montázsainál is (*Fekete fény; Geometria; Várákozva; Morandi-tanulmányok; Nézz vissza néha*).

Aki ismeri, nézze vissza, aki nem hiszi, nézzen és olvasson utána!

- 1 Kemény Zoltán pályájának lexikális adatait és gazdag képi példatárát itt kereshetik:
<http://www.zoltankemenyartist.com/> (és) www.arttrade.hu/pdf/Kemeny_Zoltan_CV.pdf
https://www.facebook.com/ZoltanKemenyArtist/?ref=aymt_homepage_panel
- 2 Slab, lineáris, szögletes talpú antikva betűcsalád.
- 3 Gianbattista (Giovanni Battista) Bodoni – világhírű, XVIII. századi olasz betűmetsző, nyomdász, a nevét viselő, ma is kedvelt betűcsalád megalkotója.

Kemény Zoltán: Töredék I. (digitális nyomtatás, 40x40 cm, 2014)